

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 20.11.2023
Kabul Tarihi : 14.04.2024

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1393557>

CARL SCHMITT VE ERIC VOEGELİN DÜŞÜNÇESİNDE YENİ İLAHİ DÜZEN: SİYASAL TEOLOJİ

Melike ÇELEBİ ÖZCAN¹

ÖZ

Modern dünyada teoloji anlamını yitirmiş, devlet tanrısal bir niteliğe bürünmüş olabilir mi? Eric Voegelin'e göre "politik teoloji" kavramı, modern dünyada siyasi ve dini fikirler arasındaki ilişki hakkında tartışmalara yol açmıştır. Diğer yandan Carl Schmitt'in çalışmaları ışığında siyaset teorisi tarih boyunca çok yol almıştır. Her iki düşünürün de egemenlik, devlet ve siyasi otoritenin doğası hakkındaki tartışmaları modern dönem anlayışını etkilemiştir. Her iki düşünür de çalışmalarında siyasi düzende kaybolan aşkınlık kavramının yok oluşuyla ortaya çıkan maneviyat kaybını ve varoluş krizini ele almıştır. İnsan varoluşunun manevi boyutunu ihmal eden ya da reddeden ideolojiler politik din olarak görülüp eleştirilmiştir. Bu çalışmada her iki düşünürün bakış açısıyla ele alınan iç içe geçmiş teolojik ve siyasi sapsmalar tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Carl Schmitt, Eric Voegelin, Devlet, Modernite, Teoloji, İnsan, Politik Teoloji

¹ Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, melikecelebi1617@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0009-4746-1123>

Article Type : Research Article
Date Received : 20.11.2023
Date Accepted : 14.04.2024

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1393557>

THE NEW DIVINE ORDER IN THE THOUGHT OF CARL SCHMITT AND ERIC VOEGELIN: POLITICAL THEOLOGY

Melike ÇELEBİ ÖZCAN¹

ABSTRACT

Could it be that in the modern world theology has lost its meaning and the state has taken on a divine character? According to Eric Voegelin, the concept of "political theology" has led to debates about the relationship between political and religious ideas in the modern world. On the other hand, political theory has come a long way throughout history in the light of Carl Schmitt's work. Both thinkers' discussions on the nature of sovereignty, the state and political authority have influenced the understanding of the modern period. In their works, both thinkers dealt with the loss of spirituality and the existential crisis that emerged with the disappearance of the concept of transcendence lost in the political order. Ideologies that neglect or reject the spiritual dimension of human existence have been criticized as political religions. This study will discuss the intertwined theological and political deviations from the perspective of both thinkers.

Keywords: Carl Schmitt, Eric Voegelin, State, Modernity, Human, Political Theology, Theology

¹ PhD Student, Dokuz Eylül University, Faculty of Theology, melikecelebi1617@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0009-4746-1123>

1. GİRİŞ

Carl Schmitt (1888-1985) siyaset ve hukuk felsefesine yaptığı katkılarla tanınan Alman siyaset teorisyeni ve hukuk profesörüdür. En önemli eserlerinden biri "Siyasal Teoloji: Egemenlik Kavramı Üzerine Dört Bölüm" ("Politische Theologie: Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität") 1922 yılında yayımlanmıştır. Schmitt bu eserinde başta egemenlik fikri olmak üzere siyasi ve teolojik kavramlar arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Siyasi ve teolojik kavramlar arasındaki paralellikleri vurgulamak için "politik teoloji" fikrini ortaya atar. Modern siyasi kavramların sekülerleştirilmiş teolojik kavramlar olduğunu ve egemen kararın teolojideki ilahi karara benzediğini savunur.

Eric Voegelin (1901-1985) ise Alman-Amerikan siyaset filozofu ve 20. yüzyılın en etkili siyaset teorisyenlerinden biridir. Voegelin'in çalışmaları siyaset felsefesi, tarih felsefesi ve din felsefesi de dahil olmak üzere geniş bir konu yelpazesini kapsar. "Siyasetin Yeni Bilimi" eserinde politik din, Varlık gnostisizm ve insan kavramları üzerine düşünmüştür. Çalışmalarının ana temasını ideolojiye karşı felsefi mücadele oluşturmaktadır. İnsan ile Varlık zemini arasında kurulan gerilimin hakikatini ele almıştır.

Voegelin de Nazi Almanya'sından Amerika'ya göç ederek totaliter düzenin büyük eleştirmenlerinden olmuş ve Amerika'da siyaset felsefesi alanında önemli düşünürlerden biri haline gelmiştir. Nazi Almanya'sındaki bozuk düzene karşı duran Voegelin, Schmitt'in ciddi entelektüel takipçilerinden biri olup özellikle siyasal teoloji alanında Schmitt'ten etkilenmiştir. Ancak, bazı konularda Schmitt ile oldukça ayrı fikirlerde oldukları da *Siyasal Teoloji ve Politik Dinler* isimli eserlerinde açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, her iki yazarın da özellikle Nazi ve Komünist antidemokratik partilerin yükselişi karşısında parlamenter demokrasinin kırılma noktasına yönelik ortak eleştirilerini takdir edebiliriz.

Schmitt ve Voegelin, siyaset ve din arasındaki ilişkiyi inceleyerek politik teoloji alanına kafa yormuşlardır. Her iki düşünür de dini fikir ve sembollerin siyasi düşünce ve davranışları nasıl şekillendirdiğini araştırmıştır. Schmitt, genellikle teolojide Katolikliğe değinir ve Katolikliğin kamusal alanda var olan bir din olduğunu düşünür. Diğer yandan Schmitt, *Siyasal Teoloji* eserinde Roma Kilisesi konusunu hukuki güç açısından incelemiştir. Böylece, öncelikle Kilisenin politik temsil yetisini masaya yatırmaktadır.

Voegelin için insan değişmez bir doğaya sahiptir. Ancak insanın değişmez doğasının tarihsel bir süreci vardır. İnsanın değişmeyen özünün ölçüsü başlangıçtan bu yana aşkınlık tecrübesi yani Mutlak Varlık, Tanrı ile olan tecrübesidir. Ancak Voegelin'e göre değişmeyen doğaya sahip olan insan, Schmitt'e göre deizm fikrini savunan bir canlıdır. Voegelin, *Politik Dinler* eserinde, politik düzen ve insan varoluşu arasındaki ilişkiyi araştırırken aynı zamanda bu ilişkinin metafizik ve dini boyutunu da açığa çıkarmaya çalışmıştır. Voegelin'in modern politik din fikri hakkında dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta ise sadece devlet ve din arasındaki düşmanlığın ortadan kaldırılması ya da açık düşmanlık olarak kavramsallaştırmadığıdır. Modern politik din kavramı geleneksel dinin yerini alan bir kavram haline gelmiştir. Bu kavram devleti toplumdaki herkesin uyması gereken en yüksek egemen otorite olarak yücelten seküler bir ideoloji olarak Nazizm gibi ideolojilerin doğasını doğru bir şekilde tanımlamakta ve detaylandırmaktadır. Hem Carl Schmitt'in hem de Voegelin'in siyasi din yorumlarında, Nazizm halkın tam itaatini, devletin tamamen yüceltilmesini ve Nasyonal Sosyalist ideolojik gerekçelendirmeye tehdit oluşturan akla gelebilecek her türlü otoritenin ortadan kaldırılmasını talep eder. Bu bilgiler ışığında modern dönemde hâkim olan teoloji Carl Schmitt ve Eric Voegelin'in bakış açısıyla tartışılacaktır.

2. YENİ SİYASET BİLİMİNDE TEOLOJİ VE DEĞİŞEN DÜŞÜNCE

Voegelin Schmitt'in teolojik siyasal anlayışına karşı, Amerikan demokratik modelini benimsemiştir. Teolojik düzeyde de Voegelin, Vatikan 2 tarafından başlatılan ve Schmitt'in kendi adına temelde karşı olduğu entelektüel harekete sempati duymamaktadır. Öncelikle her iki düşünürün de politik teoloji kavramı hakkında fikirlerinin ana çıkış noktası *hukuk normu ve egemenlik* kavramıdır. Carl Schmitt'e göre hukuk normu, siyasal önceliğe ve otonoma dayanan bir ideolojidir. Diğer yandan *Egemenlik* kavramı ise Bodin ile başlamaktadır ve on altıncı yüzyıldan beri bu kavramın mantıksal olarak geliştiği söylenemez. Bodin'in egemenlik kavramının özünü açmak gerekirse, on altıncı yüzyılda Avrupa'nın nihai olarak ulusal devletlere dağılmasından ve mutlak yöneticilerin zümrelerle mücadelesinden türetilmiştir. 18. yüzyılda Vattel'in uluslararası hukuk bağlamında formüle ettiği egemenlik kavramında yeni kurulan devletlerin özbilinci yansımıştır. Bununla birlikte egemenlik, en yüksek, yasal olarak bağımsız, hatta eksik güçtür (Schmitt, 1985: 16-17). Egemenlik kavramının yanı sıra Schmitt düşüncesinde *düzen, sistem ve birlik* gibi sözcükler, aynı ifadelerin sınırlarıdır. (Schmitt, 1985: 20) Bu ifadeler yakın olarak Voegelin'in ilkesi ise "tarihin düzeni düzenin tarihinden doğar"dır (Voegelin, 2011: 19). Voegelin'de ise politika teorisi ikinci olarak tarih teorisine dayanır. Bunu da Voegelin Schmitt'in üzerinde durduğu düzen ile eşdeğer tutmaktadır. Voegelin'in tarih teorisinde insanlığın sahip olduğu aşkın tecrübeyi sembolleştirme biçimleri detaylı şekilde ele alınmaktadır. Voegelin'de Aşkınlığı temel olarak aldığı semboller bu

düşünceyi netleştirmeye aracılık etmektedir. Her iki düşünür için siyasi düzen aşkınlık ve içkinlik kutbu etrafında dönmektedir. Ancak aşkınlık, Schmitt ve Voegelin için aynı anlamı taşımamaktadır. Schmitt için bu kavram yadsınması kabul edilebilir bir politik teori değilken Voegelin'e göre hukuki düzenin, orijinal anlamının bulunacağı daha yüksek bir etik ve metafizik düzene tabi kılınması anlamına gelmektedir. Bu noktada, Schmitt'in de bahsinde bulunduğu düzen, sistem ve birlik kavramları Voegelin'in teorisine çok da uyum içerisinde değildir. Ancak Voegelin modern dönemde devletin ve insanın kutsallaştırılmasından rahatsızdır. Voegelin ilahi olanın radikal ötekilik olarak değil, insan ruhunun doğal olarak açık kaldığı aşkın iyi olarak anlaşıldığı Platonik teolojisine atıfta bulunur: "Gerçek insanlık gerçek teolojiyi gerektirir; yanlış teolojiye sahip insan sahtedir. Gerçek varlık ile ilgili yanlış düşünceler ya da bilgisizlik insanı ele geçirir ve insan ruhunu cehalete sürükler." (Voegelin, 2000: 122).

Schmitt ise insanın yuvası olarak gördüğü "devlet" ile somut olarak, ulusal iradeyi temsi eden ve bir diktatör tarafından yönetilen otoriter bir devleti kastetmektedir. Schmitt'te devlet, yönetimin orijinal gücüdür, ancak düzenin gücü açısından, ulusal yaşamın "biçimi"dir. Aynı zamanda, herhangi bir otorite tarafından uygulanan keyfi bir güç olarak görülemez düşüncesi hakimdir. Bu iktidardan istenen, toplumsal eylemin yetersiz kaldığı durumlarda müdahale etmesidir (Schmitt, 1985: 25). Schmitt düşüncesinde bu düzene tabi olan şey, sosyal ekonomik veya kültürel çıkarlarla birleştirilmemelidir. Bunlar özyönetime bırakılmalıdır (Schmitt, 1985: 26). Voegelin ise insan aklının gerçekliğinin siyasi düzenin gerçekliğinden ve ilahi gerçeklikten ayrılamayacağına ikna olmuştur. İnsani akıl, politika ve Tanrı algılarımız birbirinden ayrılırsa bu kavramların hepsi körelmeye mahkumdur (Katzenstein, 1965: 8-9). Modern devlet kavramları hem sistematik yapıları hem de tarihsel gelişimleri nedeniyle de sekülerleştirilmiş teoloji kavramlarını kapsamaktadır. Fıkıhtaki istisna, teolojideki mucizelere benzediğinden devletin felsefi fikirlerinin son yüzyıllarda nasıl geliştiğini ancak bu analojinin farkında olarak değerlendirebileceğimizi savunur. Bir diğer yandan da Schmitt'in modern anayasal devlet fikrine baktığımızda, mucizeleri rasyonel dünyadan kovmuş bir teoloji ve metafizik olan deizmi yücelttiğini görürüz. Mucize fikrinde olduğu gibi, bu teoloji ve metafizik yalnızca doğrudan müdahalenin getirdiği bir istisna yoluyla doğa yasalarının çiğnenmesini değil, egemenin geçerli bir hukuk düzenine doğrudan müdahalesini de reddettiği düşüncesini ortaya çıkarır (Schmitt, 1985:36).

Rönesans dönemindeki Tanrı anlayışına onun dünya karşısındaki aşkınlığı fikri ön plandadır. Tıpkı o dönemin devlet felsefesine egemenin devlet karşısındaki aşkınlığı kavramının ait olması gibidir. On dokuzuncu yüzyılda artan içkinlik anlayışında insanın durumu nasıldır sorusunu sordüğümüzde kilit nokta insanın yabancılaştığıdır. İnsan yaşamı boyunca en çok neye yabancılaşır? Her ne kadar Schmitt mucizeleri rasyonel dünyadan kovan ve deizmi yücelten bir düşünür olsa da hem Schmitt hem de Voegelin açısından içkin dünyada insanın öncelikle kendisine yabancılaştığı fikri hakimdir. Schmitt tıpkı Voegelin gibi insanın pozitivist bir çağda teolojik ve metafiziksel raydan çıkma eğilimi olduğunu savunur ve bunun kaynağını araştırır. Bu noktada monarşik kamu hukukunun araştırılması gerektiği kanısına vardıklarını görüyoruz. Tanrı'yı kralla özdeşleştiren ya da sistematik gerekliliklerle desteklenip desteklenmediğine bakmanın doğru olacağını düşünebiliriz. Zihinsel olarak çelişkili argümanlar veya itirazlarda ustalaşmadaki yetersizlik nedeniyle, bilhassa bazı hukukçuların bazı metafizikçiler gibi Tanrı'nın adını kötüye kullanmasını zihinsel bir kısa devre olarak tanımlamışlardır. Ancak Schmitt'e göre bu henüz temel sorunu çözmediği gibi durmaktadır. Hukuk ve devlet düzenini bir tutmasının özünde, doğanın hukuka uygunluğunu tanımlayan bir metafizik vardır. Schmitt'e göre bu düşünce tarzı doğa bilimlerinin temel özelliğidir. Bu düşünce, "keyfilik" reddedilmesine dayanır ve her istisnayı insan zihninden kovmaya çalışır. İnsan zihni pozitivist bir çağın içinde yalnızca kendisine yabancılaşmakla kalmaz dünyanın kendisinden de uzaklaşır. Voegelin düşüncesinde dünyadan da uzaklaşan insanın siyasi toplumdaki varlığı tarihsel bir varoluştur. Bir siyaset teorisi, eğer ilkelere nüfuz ediyorsa aynı zamanda bir tarih teorisidir. İnsanın politik olan toplumdaki varoluş meselesi tarihseldir (Voegelin, 1952: 1). Tarihte geri gidip Helenistik doğal teolojiye döndüğümüzde, belirgin bir pragmatik eğilim gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu da onu imparatorluk teolojisinin iddialarını desteklemek için uygun bir araç haline getirmiştir. Voegelin'in düşüncesine göre, monarşik teizmin bakış açısında dünyanın kendisi raydan çıkmış, fetih ve keşfin mekânsal bir nesnesi haline dönüşmüştür. Bu bağlamda kara parçasının bir dünya olamayacağı açıktır. Hakikatin dogmatikleştirilmesi toprak genişlemesinin ve politik tahakkümün manevi meşruiyet zemini şeklinde işlev görmesiyle yakından ilişkilidir. Aynı zamanda teslis söyleminin gelişmesinin, imparatorun Tanrı olduğu anlayışına dayanan tektanrıci ideoloji Voegelin'i ciddi şekilde rahatsız eder. Diğer yandan, İmparatorluk ortodoksisinin kurulmasından ve aşkınlık sembollerinin her şeye gücü yeten bir Tanrı-krallın rasyonel niteliklerine dönüştürülmesinden yakınmaktadır. İlahi olarak düzenlenmiş bir kozmosun yerini artık içkin bir "dünya" almıştır. Seküler tarihin içsel anlamdan yoksun olduğunu savunan Augustinusçu görüşe karşı, varlığın ilahi temelinden bağımsız bir varoluş iddia edilir. Bu hareket sonunda modern bir sembol haline gelen Tanrı'nın ölümü ifadesi ortaya çıkar. Bu durumun ivme kazanması birkaç yüzyılı alsa da kendi varlığının ve düzenin nihai zemini olarak kendi kendine yeten bir evren, toplum fikrini de üretmektedir. Tanrı'nın ölümüyle ortaya çıkan sonsuz güce sahip devletin ön plana çıkması söz konusudur.

Diğer yandan Schmitt düşüncesinde ise, toplumu oluşturan dini, felsefi, sanatsal ve edebi değişikliklerin siyasi ve sosyal koşullarla yakından bağlantılı olduğunu ve 1820'lerde Batı Avrupa'da çoktan benimsenmiş bir dogma olduğunu belirtir. Bu dogma, maddi süreçlerin spirüalist açıklamasına ışık tutarken, manevi fenomenlerin materyalist sorgusuna da cevaplar arar. Schmitt'in *Political Theology* eserinde belirttiği gibi, "iki küre arasında bir karşıtlık kurarlarken, bu karşıtlığı birleştirerek yokluğa dönüştürürler" (Schmitt, 1985: 43).

Yukarıda da zımnen belirtildiği gibi, dünyanın belirli bir çağının şekillendirdiği metafizik düzen, politik örgütlenme biçimi olarak benzer bir yapıya sahiptir ve On yedinci yüzyılın devlet teorisine döndüğümüzde, hükümdar Tanrı ile bir tutulur. Siyasi açıdan, Tanrı'ya atfedilen anlam Kartezyen sistemde eşdeğerdir (Schmitt, 1985: 46). Voegelin anlayışında da paralellik gösteren durum mevcuttur. Bu bağlamda Voegelin Leviathan'a değinmekten kaçınmaz. Kendi döneminde modern varoluş felsefesi ortaya çıkmıştır. Bu noktada bütün güç ölümlü kral veya devlette olduğu için, insanlar ölümsüz Tanrı inançlarını kaybetmiştir. Sözde refahın korunması için de ölümlü Tanrılarına boyun eğmek, hizmet etmek durumundadırlar (Voegelin, 1987: 153). On sekizinci yüzyılda ise dünya üzerinde Tanrı'nın aşkınlığı fikri hakimdir. O dönemin devlet felsefesinin egemenin devlet karşısındaki aşkınlığı kavramına ait olması buna örnek gösterilebilir. Ancak on dokuzuncu yüzyılın siyasi fikirlerinde ve devlet doktrinlerinde tekrarlanan tüm kimlikler içkinlik kavramlarına dayanır (Schmitt, 1985: 49). Diğer yandan restorasyon düşünürleri bir siyasi teoloji geliştirdikten sonra, mevcut tüm düzene karşı çıkan radikaller, ideolojik çabalarını yüksek bir farkındalıkla, Tanrı inancına karşı topyekûn yöneltmişler ve bu inançla herhangi bir Tanrı inancının en temel ifadesiymiş gibi savaşmışlardır. Schmitt'in ve Voegelin'in düşüncesiyle en büyük sistematik mimarını Hegel'de bulan içkinlik felsefesi, Tanrı kavramını koruduğu ölçüde, Tanrı'yı dünyaya çeker (Schmitt, 1985: 50). Böylece yasanın ve devletin amacın içkinliğinden doğmasına izin verir. Ancak en aşırı radikaller arasında, bunun sonucu olarak bir ateizm hüküm sürmeye başladığı düşünülmektedir. Bu noktada insan ön plana çıkar. Felsefi antropolojideki salt insanın varlığı artık boyut değiştirmiş, onun varlığı yüce görülmeye başlanmıştır. Bu noktada akla Comte'un insanlık dininin kuruluşuyla zirveye ulaşan sezgisi gelir. Altını çizmemiz gerekir ki, Comte'un insanlık dininin ait olduğu siyasi dinsel hareketlerin devamlılığının o zamana kadar toplumsal bilinç düzeyinin altına itilmiştir. Bu pozitif yöntem söz konusu olduğunda atalarını Bacon ve Descartes'tan aldığı ve bu anlayışları devam ettirdiği söylenir (Douglass, 1976: 29). Descartes'ın mükemmel ve Tanrı'nın yarattığı sanat eseri gibi görülen insana yüklenen anlamın abartıldığını söyleyebiliriz. Descartes'ın düşünen ve akla sahip insanın Aşkın Varlığa yani Tanrı'ya yakın, dünyevilikten uzak olması gerekir çünkü Tanrı insana her ne kadar özgür irade bahsetmiş olsa da ona doğruyu ulaşmasını sağlayacak yetileri de bahsetmiştir. Ancak Hristiyan düşüncesinin genel tavrı, Descartes'ın tasvir ettiği insanın sahip olduğu sorgulayan aklı inkâr etmesidir. Bu noktada inananlar insanlıklarını kaybetme pahasına inanmaktadır (Voegelin, 1971: 61). Bu düşünceye paralel olarak Schmitt *Siyasi Dinler* kitabında Engels'in 1842-1844 yıllarında söylediği sözlere yer verir, "Din gibi devletin de özü, insanlığın kendisinden korkmasıdır." (Schmitt, 1985: 51). Bu bakış açısıyla artık devlet kavramının içi boşaltılmış ve tüm tanrı ve aşkın kavramlar da yok olmuştur. Aşkınlığın yokluğuyla beraber yeni bir meşruiyet kavramı ortaya çıkmış ve geleneksel meşruiyet ilkesi yok olmuştur. Restorasyonun ne özel hukuka ve mirasa dayalı versiyonu, ne de duygusal ve hürmetkar bir bağlılık üzerine kurulu versiyonu bu gelişmeye karşı koyamamıştır. 1848'den beri kamu hukuku teorisi "olumlu" hale gelmiştir. Bu imgenin geri planında ikilem saklıdır. Tüm güç artık halkın kurucularındadır. Bu da demokratik meşruiyet kavramının monarşik olanın yerini aldığı anlamına gelmektedir. Bu nedenle, kararcı düşüncenin önde gelen temsilcilerinden ve Katolik bir devlet filozofu olan Donoso Cortes'in 1848 devrimine atıfta bulunarak vardığı sonuç son derece önemli bir olaydır. Cortes de Krallık çağının sona erdiğini söylemiştir. Kraliyetçilik tamamen yok olmuştur çünkü kralların hükmü sona ermiştir. Bu nedenle Schmitt'e göre meşruiyet artık geleneksel manada mevcut değildir. Dolayısıyla onun için tek çözüm diktatörlüktür. (Schmitt, 1985: 52). Diktatörlükle beraber tüm ahlaki değerlendirmeler, teolojiye ve insan yaşamının doğal ve içsel güzelliğine uzak bir otoriteye götürür. Bu tür bir otoritenin kaynakları, açgözlülük ve iktidar şehvetidir ve bunlar, iktidarı uygulayanların yanı sıra iktidarın uygulandığı kişilerin genel olarak yozlaşmasına neden olur (Schmitt, 1985: 64).

Voegelin her siyasi toplumun insanlar tarafından deneyimlenen gerçeklik düzeninin sembolizasyonuna dayandığını savunmuştur (Jardine, 1995: 2). Ona göre iki temel sembol vardır. Schmitt'in düşüncesinin aksine, Yunan kaynak ve Katolik kaynakları din değil de yalnızca insanlığın yeniden varoluşuna katkısı olan sembollerdir. Batı dünyasının tarihinde bu semboller üç döneme yansır. İlki siyaset biliminin de ortaya çıkmasına sebep olan Helen Krizi, ikincisi Augustinus'un eseri dolayısıyla Hristiyanlığın krizinden çıkartılması ve sonuncuda Batı krizinden doğan Hegel'in tarih ve hukuk felsefesidir (Voegelin, 2022: 16). İnsanlığın yeniden varoluşuna katkısı olan semboller içinde modernitenin Hristiyan sembolleri geç antik dönemde geliştirilen Hristiyan sembolizmlerinin çürümüş veya bozulmuş versiyonlarıdır. Siyasi düzen ile ilgili modern kavramlar, Hristiyan deneyiminin sembolleştirmelerinin bozulmuş halleridir. Bu noktada modern dönemde Hristiyanlığın maruz kaldığı bozuk kültürün İncil sembolizmini de bozduğu fikri vardır (Voegelin, 1971: 34). Bu sebeple hakikatin önermesel bir dogmatik haline geldiğini ve manasını kaybettiğini söyleyebiliriz. Voegelin'in anladığı şekliyle Hristiyan vahyi, eski paganlar ve hatta Yunan filozofları tarafından sadece nispeten farklılaşmamış bir biçimde kavranmış olan temel unsurları yani Dünya-aşkın Tanrı, doğal dünya, insan toplumu

ve bireysel insan, tamamen farklılaştırarak varlık düzeni hakkında azami hakikate ulaşmıştır. Ancak diğer tüm sembolizasyonlar gibi bu unsurların sembolizasyonu sonunda varoluşsal olanaklarını tüketmiştir. Modernitenin sembolik kompleksine dönüşerek bozulmuştur. O halde Hristiyanlıktaki ya da en azından Ortodoks Hristiyan sembollerinin geleneksel yorumundaki büyük kusur ne olabilir, sorusu akla gelmektedir. Hristiyanlığın vahyedilmiş Tanrısı daha önce bilinmeyen Tanrı'nın sembolize ettiği gizem duygusunu ortadan kaldırdığı fikri akla gelebilir. Bir zamanlardaki Dünya-aşkın Tanrı artık yönetici, devletin başı insanla eş görülebilir. Bunu da Hristiyanlığı krize sürükleyen içkin düşünceye sahip bir devletin varlığını aşkın olmayan Tanrı ile birleşmesine sebep görebiliriz.

Yukarıda açıkça bahsettiğimiz içkinleşen Hristiyan inancına paralel olarak Voegelin eserlerinde siyaset biliminin restorasyonundan bahseder. Ancak İdeolojik din olarak gördüğü Platonculuk, Augustinusçuluk ya da Hegelcilik yoluyla siyaset bilimi yeniden kurulamaz. Şüphesiz önceki filozoflardan sorunların kapsamı ve teorik ele alınışları konusunda çok şey öğrenilebilir. Dolayısıyla siyaset bilimi, geçmişin felsefi başarılarının edebi bir rönesansı yoluyla tam anlamıyla teorik bir bilim haysiyetine kavuşturulamaz. İlkeler, çağın somut, tarihsel durumundan yola çıkan ve ampirik bilgimizin tüm genişliğini dikkate alan bir teorileştirme çalışmasıyla yeniden kazanılmalıdır. Voegelin her ne kadar siyaset bilimini ya da siyaset teorisini daha önce ulaşılmış ama artık modernite tarafından kaybedilmiş bir seviyeye geri getirmekten bahsetse de bunun sadece geçmiş öğretileri geri getirerek ya da onları yeniden yorumlayarak yapılamayacağını açıkça belirtir. Her hâlükârda, Voegelin'in moderniteye ilişkin orijinal nitelemesi, onun kadim "gnostisizm" olgusunun bir canlanması olduğudur. Voegelin *gnostisizm* ile insanın sonluluğundan kaçma ve ezretik bilgi ya da gnosis yoluyla mükemmellik alemine ulaşma girişimini kastetmektedir. Antik dünyada söz konusu bilgi doğası gereği mistiktir ancak modern versiyon tarihsel mükemmelliğe doğru ilerleme umutlarını bilimcilik, devrimci Marksizm gibi içkin bilgiye dayandırmaktadır. Voegelin bu sonuca, modern siyasi ideolojilerin altında yatan ve daha önceki çeşitli gnostik sembolizmlerle benzerliklerini gösteren başlıca sembolik komplekslerin analizinden ulaşmıştır. Modernitenin bu analizi, Voegelin'in düşüncesinin muhafazakâr olarak adlandırılabilceği bir anlamını yani ilerleme fikrini reddettiğini ve Hristiyan geleneklerinde bulunduğu şekliyle insanın sonluluğunu onayladığını kesinlikle göstermektedir.

İnsan küçük bir dünyadır. Bilgiyi, aşkın düşünce kavramını barındıran eşsiz bir canlıdır. Bu noktada, Platon'un insan olarak bilinen Polis'i akla gelir. Böylece Platon'daki antropolojik bakış açısı Voegelin'in insan anlayışıyla örtüşmektedir (Voegelin, 2022: 67). Orta Çağ'a döndüğünde ise cemiyetteki insan kilise ve devlet tarafından temsil edilmektedir. Bu bağlamda, Schmitt'in bakış açısını yansıtan bu düşünceyle Voegelin'in karşı durduğu gnostisizm Hristiyanlığın arazi olarak görüldüğü söylenebilir. Voegelin'e göre tarih boyunca Tanrı Devleti'nin yerine ikame eden kilise, sivil toplumun yerine geçtiği anda ruhun düzeni ile cemiyetin düzeni eş değer olacaktır. Yine Platon'a döndüğümüz zaman onun Polis'i, cemiyet ve ruhu aynı düzlemde birleştirme hareketi olarak görülmektedir (Voegelin, 2022: 160). Ancak Voegelin bir noktada Platonik düşüncenin tersine dönebileceği ihtimali üzerinde durur. Bunun nedeni varlığa katılım, Tanrı ile kesin bir ortaklık oluştuğunda yapı değiştirirken, dünyevi olana katılım ikinci sıraya girebilir. Bu dönüşümü de insan eyleminin bir sonucu olarak değil, ilahi varlığın açığa çıkmasına yani Tanrı ile empatik ortaklık seçimine bir yanıt olarak deneyimlenir. Bu noktada topluluk, seçilmiş bir halk, bir Tanrı halkı olacaktır (Voegelin, 2001: 48). Schmitt için ise devlet, siyasi birliğin her şeyi yöneten düzen kavramına karşılık gelir. Devlet Tanrı gibi doğal düzenin içine girebilir. Mucize olarak adlandırılan bu durumda devlet doğal düzeni askıya alabilir. Asıl olan yasadan daha büyük bir şey vardır; Antik teolojide bu Tanrı iken, modern dönemde ise bu devlettir.

Yeni bir düzen kavramı olarak devlet, Voegelin'in düşüncesinde düzeni devlet olarak adlandırır. Orta Çağ'ın feodal ve belli bir zümreye bağlı sentezinden farklılaşarak sınırlı bir birim oluşturur. Bu devlet mekân açısından kapalı, merkezi ve diğer devletlerle sınırları çizilmiş, rasyonelleştirilmiş bir birimi temsil eder. Güvenlik birimlerinin tek elden yürütülmesi ve devlet gücünün bu araçlarca kullanımı yeni devletin başlıca görevi olarak tanımlanmaktadır (Schmitt, 2000: 245-248).

Kısaca devletin gücünü önemseyen Schmitt mekanistik teoloji (mechanistic theology) üzerinden fikirlerini anlatmış bir düşünürdür. Tanrı'nın varlığının reddiyle ilgili fikirleri inceleyen mekanistik teoloji liberalizm gibi mekanistik anayasacılığı da etkilemiştir. Bu mekanistik teoloji kendisini evrensel olarak görür. Liberaller bir parlamento tarafından etkisi yitmiş bir kral istemektedir. Sözde Kral veya yönetici tarafından yönetilen bir hukuk düzeni hiçbir gücü olmayan göstermelik bir anayasa şeklinde varlığını sürdürecektir. Bu içi boşaltılmış anayasal düzen, bunu deizmin olmayan Tanrı istemesiyle eş tutabiliriz, hükümünü yitirmiştir. Bu liberal görüşün egemenlik kavramının da bozulmasına sebep olduğu düşünülebilir.

4. SONUÇ

Schmitt, siyasi ve teolojik kavramlar arasındaki paralellikleri vurgulamak için "siyasi teoloji" kavramını ortaya atmıştır. Modern siyasi kavramların sekülerleştirilmiş teolojik kavramlar olduğu açıklanmıştır. Voegelin ise

siyasi düzen ile insan varoluşuna dair felsefi ve teolojik anlayış arasındaki ilişkiyi araştırdığından; ancak Schmitt gibi siyasi teoloji kavramı geliştirmede bahsedilmiştir. Diğer yandan Voegelin her iki çalışmasında, modernitedeki krizlerin asıl sebebinin modernliğin kendi gnostik köklerinden kaynaklandığı fikrini öne sürmüştür. Bu sebeple modernlikteki politik incelemesine getirdiği çözüm yöntemi, bilmenin kökensel kaynaklarının analiz edildiği fikrine varılmıştır. Voegelin teoloji ve politik alanları birbirinden ayrı tutarken, Schmitt ise politik teolojinin bir aradalığının mümkünlüğünden bahseder. Böylece Voegelin apolitik bir konumdayken, Schmitt'in ise politikliğe önem verdiği kanısına varılmıştır.

Politikliğe önem veren Schmitt'e göre, siyasal kavramında tüm devlet teorileri ve siyasi fikirleri antropolojilerine göre test edebilir. Böylece bunları bilinçli ya da bilinçsiz olarak insanın doğası gereği kötü ya da doğası gereği iyi olduğunu varsayıp ona göre sınıflandırır. Aynı zamanda Schmitt insanı hiçbir şekilde sorunsuz olmayan aynı zamanda tehlikeli ve dinamik bir varlık olarak görmektedir. Bu sebeple Schmitt'in politik antropolojisi insandaki Tanrı arzusunun bastırılan ilk günahın radikal versiyonuna dayandığı fikrine varılmıştır. Voegelin için ise ilk günah dogmasının yadsınması sekülerleşme sürecine özgüdür. Hristiyan antropolojisinde insan günahkâr ve hayatını tövbe ederek geçirmek zorunda olan bir canlıdır. Hatta özünde mükemmel olmayan kusurlu bir varlıktır. Dünyada var olan kötülük, genel olarak insanın ve özel olarak da her bir insanın durumuyla yakından ilişkilidir.

Schmitt'te siyasi olanın ilahi olanla iç içe geçmesi, başka bir deyişle Voegelin'in Varlık'ın içkinleştirilmesi aynı manadadır. Schmitt de aşkınlığı radikalleştirerek mutlak içkinlik konumuna geçer. Dolayısıyla Carl Schmitt ve Eric Voegelin, ebedi krallığın tarihsel ve dünyevi bir cisimleşmesi olarak devlet kavramını terk eden, çağdaş teolojik politik düzendeki iki rakip figürü temsil eden düşünür olarak görülebilir. Tarihsel olanın bu ayrımı hem Schmitt hem de Voegelin'de görülmüştür. Ancak bu durum farklı etik anlayışlara kapı aralayabilir. Schmitt'e göre temel siyasi erdem sabırlı olmaktır. İnsanın erdemi, ilkeye yönelik Mutlak Varlık tarafından yapılandırılmaya devam eder. Bu Varlık'a insanın dünya gözüyle ulaşamayacağı açıktır. Schmitt'in bir bakıma ruhtaki düzeni yok ederek büyük ölçüde insanı barındıran devletin düzenini de yok ettiği tespit edilmiştir.

Özetle hem Carl Schmitt hem de Eric Voegelin, modern liberalizmin belirli yönlerine karşı şüpheci bir yaklaşımı paylaşan siyaset teorisinin önemli isimleridir. Ancak vurguları, anahtar kavramlara yaklaşımları ve fikirlerinin siyasi sonuçları önemli ölçüde farklılık göstermiştir. Schmitt'in çalışmaları daha çok egemenlik ve belirleyici siyasi eylem üzerine odaklanmıştır. Aynı zamanda dost-düşman ayırımına yaptığı vurgu bir bakıma içkin ve aşkınlık kavramının savaşıdır. Aşkınlığa karşı savaş boşunadır ancak yurttaş insan her ne kadar aşkın bir amaç peşinde koşan bir bireyken modern devlet insanlığın ilk varoluşundan beri süregelen temel tecrübelerden olan "aşkın tecrübeyi" reddetmiştir. Tarih boyunca Tanrı tecrübesinin kaybı günbegün artmıştır. Modernite, sekülerleşme hem Voegelin'in hem de Schmitt düşüncesinde gerçekliğin kaybı manasına gelmiştir. Odak noktaları modern devletin yönettiği insana silinmeye yüz tutan aşkın tecrübeyi hatırlatmaktadır. Teistik düşünce ve aşkın kavramların ortadan kaldırılması, ahlakın, siyasi düzenin çöküşüne kapı aralamaktadır. Günümüzde insanı merkeze koyan bu düzende ahlakın, hukukun ve politikanın yeri aşkın tecrübeyi reddeden insanda can bulmaya devam etmektedir. Bu sebeple insanın düzen ve devlet içerisindeki yerinin tekrar gözden geçirilmesi elzemdir.

KAYNAKÇA

- Çelebi, A. (2006). *Siyaset Kaderimizdir: Carl Schmitt ve Siyasal Kavramı*. Metis Yayınları.
- Douglass, B. (1976). *The Gospel and Political Order: Eric Voegelin On The Political Role of Christianity*, Stable. <http://www.jstor.org/stable/2128960>
- Güngörmez, B. (2011). Eric Voegelin: Politik Düzenin Restorasyonu. *Sosyoloji Dergisi*, 23, 155-168.
- Jardine, M. (1995). Eric Voegelin's Interpretation(s) of Modernity: *A Reconsideration of the Spiritual and Political Implications of Voegelin's Therapeutic Analysis*, 2-4.
- Katzenstein, J. C. (2011). Eric Voegelin and Theology. The Case of 'Dogmatization' in Western Intellectual and Political History. *Universität München*, 8-9.
- Schmitt, C. (1985). *Political Theology*. (Çev. G. Schwab, 1. Baskı). The University of Chicago Press.
- Schmitt, C. (1996). *Roman Catholicism and Political Form*, (Çev. G. L. Ulmen). Greenwood Press.
- Schmitt, C. (2000). *Somut ve Çağa Bağlı Bir Kavram Olarak Devlet*, (Ed. Cemal Bali Akal). 240-254.
- Voegelin, E. (1952). *The New Science of Politics: An Introduction*. The University of Chicago Press.
- Voegelin, E. (1971). "The Gospel and Culture," in *Jesus and Man's Hope*, (ed. Donald G. Miller and Dikran Y. Hadidian). Pittsburgh: Pittsburgh Theological Seminary.
- Voegelin, E. (1975). *From Enlightenment to Revolution*, J. H. Hallowell (Ed.). Duke University Press.
- Voegelin, E. (1987). *The New Science of Politics: An Introduction*. The University of Chicago Press.
- Voegelin, E. (2000). *The Collected Works of Eric Voegelin, Order and History, Plato and Aristotle: Volume III*. In G. Dante (Ed.), *eBook: Vol. III*. University of Missouri Press.
- Voegelin, E. (2001). *The Collected Works of Eric Voegelin, Volume 14, Order and History. Volume I, Israel and Revelations* (Hogan Maurice P. Hogan, Ed.; Vol. 1, Issue 3). University of Missouri Press, 48.
- Voegelin, E. (2022). *Siyasetin Yeni Bilimi*, (Çev. Sezai Zeybekoğlu, 1. Baskı). Küre Yayınları.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Çalışmanın tamamı tek yazar tarafından yürütülmüştür.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.